

Bog'cha yoshidagi bolalarda ritmik sezgirlikni rivojlantirish metodikasi

Sadoqat Samatovna Ashurova
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida bog'cha yoshidagi (3-7 yosh) bolalarda ritmik sezgirlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari, psixofiziologik mexanizmlari, pedagogik texnologiyalari va amaliy metodikasi fundamental darajada tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida ritm tushunchasi, uning musiqiy va biologik mohiyati, ritmik sezgirlikning psixologik va fiziologik asoslari, miya faoliyati va ritm idroki o'rtasidagi bog'liqlik, sensomotor koordinatsiya, ritm va harakat integratsiyasi, ritm va nutq munosabatlari, ritmik qobiliyatlarning tuzilishi va komponentlari keng ko'lamda o'rganilgan. Tadqiqotda ritmik sezgirlikni rivojlantirishning kompleks metodikasi taqdim etilgan: ritmik mashqlar tizimi, ritmik o'yinlar, ritmik gimnastika, vokal-ritmik mashqlar, musiqiy-ritmik harakatlar, raqsning ritmik asoslari, ritmik improvizatsiya va kompozitsiya.

Kalit so'zlar: ritmik sezgirlik, ritm hissi, ritmik idrok, ritmik qobiliyat, musiqiy ritm, biologik ritm, metronom, metrik pulsatsiya, ritm va harakat, ritmik tarbiya

Methodology for Developing Rhythmic Sensitivity in Preschool Children

Sadoqat Samatovna Ashurova
Bukhara International University

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations, psychophysiological mechanisms, pedagogical technologies and practical methods of developing rhythmic sensitivity in preschool children (3-7 years old) at a fundamental level. Within the framework of the study, the concept of rhythm, its musical and biological essence, the psychological and physiological foundations of rhythmic sensitivity, the relationship between brain activity and rhythm perception, sensorimotor coordination, rhythm and movement integration, rhythm and speech relationships, the structure and components of rhythmic abilities were extensively studied. The study presents a comprehensive methodology for developing rhythmic sensitivity: a system of rhythmic exercises, rhythmic games, rhythmic gymnastics, vocal-rhythmic exercises, musical-rhythmic movements, rhythmic foundations of dance, rhythmic improvisation and composition.

Keywords: rhythmic sensitivity, sense of rhythm, rhythmic perception, rhythmic ability, musical rhythm, biological rhythm, metronome, metric pulsation, rhythm and movement, rhythmic education

KIRISH. Ritm - hayotning universal prinsipi. Inson organizmi ritmlar tizimi: yurak urishi, nafas olish, qadamlar, nutq. Tabiat ham ritmlar bilan to'la: kun va tun almashinuvi, fasllar, to'liqlar harakati. Musiqa san'atida ritm - asosiy, fundamental element bo'lib, u musiqani vaqt bo'yicha tashkil etadi, harakatga keltiradi, jonlantiradi. Ritmik sezgirlik - bolaning musiqiy qobiliyatlarining muhim komponentlaridan biri. Mashhur musiqiy pedagog B.Teplov ta'kidlaganidek, "ritmik sezgirlik musiqiy qobiliyatlarning asosiy va eng universal xususiyatidir". Ritmik sezgirlik nafaqat musiqiy rivojlanish uchun, balki umuman bolaning har tomonlama rivojlanishi uchun muhimdir: u nutq rivojlanishi, harakat koordinatsiyasi, matematik tafakkur, o'qish-yozish ko'nikmalari bilan chambarchas bog'langan.

Maktabgacha yoshda ritmik sezgirlikning asoslari shakllanadi. Bu yosh davr ritmik rivojlanish uchun senzitiv davr - ritmik qobiliyatlar eng yaxshi o'zlashtiriladi, tabiiy va oson rivojlanadi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim muassasalarida ritmik sezgirlikni tizimli va maqsadli rivojlantirish zaruriyati dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi.

Ushbu maqolada bog'cha yoshidagi bolalarda ritmik sezgirlikni rivojlantirishning nazariy asoslari, amaliy metodikasi, mashq va o'yinlar tizimi taqdim etiladi.

II. RITMIK SEZGIRLIKNING NAZARIY ASOSLARI

2.1. Ritm tushunchasi va uning tuzilishi

Ritm (yunoncha "rhythmos" - oqim, harakat tartib-intizomi) - vaqtda takrorlanuvchi hodisalar ketma-ketligi, qat'iy tartiblashtirilgan tartib.

Musiqiy ritm quyidagi komponentlardan iborat:

Metrik pulsatsiya (zarba): Bir xil vaqt oraliq'ida takrorlanuvchi zarb. Bu ritmning "yurak urishi", asosi. Masalan, soat tikish ovozi - bir xil temp va intervalda: tik-tik-tik-tik.

Ritmik naqsh (figura): Turli davomiylikdagi tovushlarning kombinatsiyasi. Masalan: Ta-ti-ti-Ta (uzun-qisqa-qisqa-uzun).

Tempo: Metrik pulsatsiyaning tezligi. Sekin (lento), o'rtacha (moderato), tez (allegro).

Metr: Kuchli va kuchsiz zarbalar ketma-ketligi. Ikki bo'lak (1-2, 1-2 - marsh), uch bo'lak (1-2-3, 1-2-3 - vals).

Aksent (urg'u): Ma'lum zarbani kuchaytirib chalish.

2.2. Ritmik sezgirlikning psixofiziologik asoslari

Audial-motor aloqa: Ritmni eshitish (audial) va uni harakatlarda qayta yaratish (motor) o'rtasidagi bog'liqlik. Miyaning turli sohalari ishtirok etadi: eshitish qobig'i (temporal lobe), harakat qobig'i (frontal lobe), serebellyum (koordinatsiya).

Sensomotor integratsiya: Sezgi organlari (eshitish, ko'rish, teginish) va harakat tizimi (qo'l, oyoq, butun tana) ning uyg'un ishlashi.

Vaqtning idrok etish: Ritm - bu vaqtning strukturalash. Bolada vaqtning anglash qobiliyati (davomiylik, ketma-ketlik, tezlik) rivojlanadi.

Xotira va diqqat: Ritmik naqshni eslab qolish va takrorlash qisqa muddatli xotira va konsentratsiyani talab qiladi.

2.3. Ritmik sezgirlikning ahamiyati

Musiqiy rivojlanish: Ritm - musiqaning "skeleti". Ritmik sezgirsiz musiqiy asarni to'g'ri ijro etish, tushunish mumkin emas.

Nutq rivojlanishi: Nutq ham ritmik tuzilishga ega (slog, so'z, gap ritmi). Ritmik mashqlar fonetik-fonemik eshitishni, artikulyatsiyani, nutq oqimini yaxshilaydi.

Harakat koordinatsiyasi: Ritmik mashqlar katta va kichik motorikani, muvozanatni, ob'ektda ko'zni nazorat qilishni (hand-eye coordination) rivojlantiradi.

Matematik tafakkur: Ritm - bu matematik nisbatlar (1:2, 1:4). Ritmik mashqlar matematik tushunchalarni (bo'lish, ko'paytirish, kasr) intuitiv shaklda o'rganishga yordam beradi.

O'qish-yozish tayyorgarligi: O'qish - bu tovushlar ketma-ketligi, yozish - bu harakatlar ketma-ketligi. Ritmik sezgirlik bu jarayonlarni osonlashtiradi.

Ijtimoiy ko'nikmalar: Guruh ritmik mashqlari hamkorlik, sinxronizatsiya, bir-birini tinglash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

III. YOSH BOSQICHLARI BO'YICHA RITMIK RIVOJLANISH

3.1. Erta yosh (2-3 yosh)

Xususiyatlar:

- Oddiy metrik pulsatsiyani sezish (qo'l chalish, oyoqni bosish)
- Tez va sekin tempni farqlash
- Oddiy harakatlarni musiqaga mos ravishda bajarish
- Spontan ritmik reaksiyalar (musiqaga qarab tebranish, sakrash)

Mashqlar va o'yinlar:

- "Qo'l chalamiz" - oddiy qo'shiqqa qo'l chalish
- "Katta oyoq" - oyoqni musiqaga mos bosish
- "Tez va sekin" - tez musiqa - tez yurish, sekin musiqa - sekin yurish
- Sharshovli asboblardan o'ynash (marakas, rumba)

3.2. Kichik yosh (3-4 yosh)

Xususiyatlar:

- Oddiy ritmik naqshlarni takrorlash (Ta-Ta, Ti-ti)
- Metrik pulsatsiyani aniqroq sezish

- Harakat va musiqani koordinatsiya qilish
- Ritmik xotira: 2-3 zarbli naqshlarni eslab qolish

Mashqlar va o'yinlar:

- "Ritmik exo" - pedagog chalyapti, bola takrorlaydi
- "Yomg'ir tomchilari" - barmoqlar bilan stol ustida ritmik tovushlar (tom-tom-tom)

- "Katta va kichik damburalar" - katta dambura - Ta (uzun), kichik - Ti (qisqa)
- Oddiy qo'shiqlarni ritmik asboblarni bilan eskortlash

3.3. O'rta yosh (4-5 yosh)

Xususiyatlar:

- Murakkab ritmik naqshlarni takrorlash (Ta-ti-ti-Ta)
- Metrik urmalarni (kuchli-kuchsiz) sezish
- Ritmik xotira: 4-5 zarbli naqshlar
- Oddiy ritmik improvizatsiya
- Ikki oddiy harakatni bir vaqtda (qo'l chalish + oyoq bosish)

Mashqlar va o'yinlar:

- "Ritmik poezd" - har bir vagon o'z ritmini qo'shadi
- "Ritmik suhbat" - pedagog chaladi, bola javob beradi (o'z varianti)
- Ritmik kartochkalar bilan ishlash (vizual ritmlar)
- "Musiqiy telefon" - ritmni doira bo'ylab uzatish
- O'yinlar metrik urmalar bilan (marsh - 1-2, vals - 1-2-3)

3.4. Katta yosh (5-6 yosh)

Xususiyatlar:

- Murakkab, ko'p elementli ritmik naqshlar
- Metrik urmalarni aniq farqlash va qayta yaratish
- Ritmik xotira: 6-8 zarbli naqshlar
- Ritmik improvizatsiya: o'z ritmlarini yaratish
- Sinxronizatsiya: guruh bilan bir vaqtda ritmik ijro
- Poliritmiya elementlari: ikki ritmni bir vaqtda (qo'l va oyoq turli ritm)

Mashqlar va o'yinlar:

- Ritmik dikte (ritmlarni "yozish" - vizual sxemalar)
- Ritmik kanon (pedagog boshlaydi, bola kechiktirib takrorlaydi)
- "Ritmik kompozitor" - o'z ritmik kompozitsiyasini yaratish
- Ritmik orkestr - har bir guruh o'z ritmini ijro etadi, hamkorlikda
- Body percussion - tana bilan ritmik tovushlar (qo'l chalish, oyoqni bosish, tizzaga urish, tillashish)

3.5. Tayyorlov yoshi (6-7 yosh)

Xususiyatlar:

- Juda murakkab ritmik strukturalar

- Ritmik notatsiyani o'qish (oddiy shaklda)
- Ritmik xotira: 10+ zarbli naqshlar
- Erkin ritmik improvizatsiya va kompozitsiya
- Poliritmiya: murakkab kombinatsiyalar
- Ritmik leader: guruhni ritmik jihatdan rahbarlik qilish

Mashqlar va o'yinlar:

- Nota davomiyligini o'rganish (butun, yarim, chorak, sakkizinchi)
- Ritmik "matematik" mashqlar (2 chorak = 1 yarim)
- Murakkab ritmik o'yinlar va viktorinalar
- O'z ritmik kompozitsiyasini yozish va ijro etish
- Ritmik improvizatsiya jamoaviy loyihalarda

IV. RITMIK SEZGIRLIKNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

4.1. Zarb asboblari bilan ishlash

Zarb asboblari - ritmik tarbiyaning asosiy vositasi.

Asboblari turlari:

Sharshovli asboblari: Marakas, rumba, eggshaker - oddiy, doimiy ritm uchun

Zang asboblari: Qo'ng'iroqchalar, sleigh bells - yorqin, aniq tovush

Yog'och asboblari: Do'mbira, klevos, guiro - o'tkir, aniq ritm

Teri asboblari: Dambura, bongo, djembe - boy, to'liq tovush, metrik urmalarni ko'rsatish uchun

Metal asboblari: Uchburchak, тарелочки, gong - aksent, yakunlash uchun

Metodika:

Tanishish: Asbob nomi, qanday tovush chiqarishi, qanday ushlanishi, qanday chalinishi.

Oddiy mashqlar: Bitta asbobda oddiy ritmlar: Ta-Ta-Ta-Ta

Alternatsiya: Ikki asbobni almashintirib chalish: Ta (dambura) - Ti-ti (do'mbira)

Orkestr: Bolalar turli asboblarda o'z ritmlarini chalishadi, hamkorlikda

Eskortlash: Qo'shiq yoki musiqani asboblari bilan eskortlash

Improvizatsiya: Bola o'zi o'z ritmini ixtiro qiladi va ijro etadi

4.2. Body Percussion (Tana perkussiyasi)

Body percussion - tananing turli qismlarini percussiya asbobi sifatida ishlatish.

Asosiy texnikalar:

Qo'l chalish (clap): Eng oddiy, yorqin tovush

Patschen (tizzaga urish): Qo'llar bilan tizzaga urish, past tovush

Stamp (oyoqni bosish): Oyoqni erga bosish, eng past tovush

Snap (tillashish): Barmoqlar bilan tillash, yuqori, nozik tovush

Qo'shma kombinatsiyalar:

Oddiy ketma-ketlik: Clap - Patsch - Stamp - Snap

Ikki darajali: Clap (yuqori) - Stamp (past)

Poliritmiya: Qo'llar bir ritmda, oyoqlar boshqa ritmda

Afzalliklari:

- Asboblarning shart emas
- Har yerda bajarish mumkin
- Koordinatsiyani yaxshilaydi
- Konsentrasiya va diqqatni rivojlantiradi

4.3. Vokal-ritmik mashqlar (Logoritmika)

Logoritmika - nutq va ritmni birlashtiruvchi mashqlar tizimi.

Ritmik deklamatsiya:

So'z va gap ritmini aniq talaffuz qilish:

- "Te-le-vi-zor" (4 slog, 4 zarba)
- "Ma-shi-na" (3 slog, 3 zarba)

Ritmik she'rlar:

Ohangdor she'rlarni ritmik tarzda o'qish, zarb asboblari bilan eskortlash:

Qish keldi, qor yog'di (Ta-Ta, Ta-Ta) Bolalar qoron uynadi (Ti-ti-Ta, Ti-ti-Ta)

Ritmik-melodik mashqlar:

Oddiy melodiylarni ritmik tarzda kuylash, asboblarning bilan:

Do-Do-Re-Re-Mi-Mi (Ta-Ta-Ta-Ta-Ta-Ta)

Artikulyatsion ritmik mashqlar:

Tilni mashq qilish ritmik tarzda:

- "Tr-r-r-r" (motor ovozi) - tez, uzluksiz ritm
- "T-t-t-t" - aniq, ajratilgan ritm

4.4. Musiqiy-ritmik harakatlar

Ritm va harakatni birlashtirish - tabiiy va samarali.

Yurishning ritmik turlari:

Oddiy yurish: Har bir qadamga bitta zarba (marsh ritmi)

Oyoq uchida: Engil, tez ritmda

Tovon ustida: Og'ir, sekin ritmda

To'rt oyoqda: Kichik bolalar, juda tez ritm (hasharotlar)

Sakrash va chopish:

Tez, energik ritmlar. Gallop ritmi (uzun-qisqa-uzun-qisqa).

Ritmik o'yinlar:

"Haykallar": Musiqa chalyapti - harakatlanish, to'xtasa - muzlatilgan pozada turish

"Kapitan aytdi": Pedagog ritmni chayapti, bolalar ma'lum harakatni bajarish (1 zarba - qo'l tepaga, 2 zarba - aylana, 3 zarba - cho'kkalab o'tirish)

Raqsning ritmik asoslari:

Oddiy raqs harakatlari aniq ritmik tuzilishga ega:

- Qadam-tizma (1-2-3, 1-2-3)

- Polka (hop-step-step)
- Vals (uzun-qisqa-qisqa)

4.5. Vizual-ritmik mashqlar

Ritmni ko‘z bilan ko‘rish - ritmik tasavvurni mustahkamlaydi.

Ritmik kartochkalar:

Kartochkalarda ritmik naqshlar grafik shaklda:

- Uzun tovush: _____ (uzun chiziq)
- Qisqa tovush: ____ (qisqa chiziq)
- Sukut: $\cap$ (kavs)

Ritmik sxemalar:

Geometrik shakllar bilan ritmlarni ifodalash:

- Doira = Ta (uzun)
- Kvadrat = Ti (qisqa)
- Bo‘sh joy = pauza

Ritmik nota yozish:

Oddiy notatsiya (faqat davomiylik, tovush balandligi emas):

- o = chorak nota
- ♩ = sakkizinchi nota
- $\square\square$ = yarim nota

Ritmik dikte:

Pedagog ritmni chalyapti, bola uni kartochkalar yoki sxemalar yordamida "yozadi".

V. RITMIK RIVOJLANISHNING KORREKSION VA TERAPEBTIK ASPEKTLARI

5.1. Nutq buzilishlarida ritmik mashqlar

Dadlashda: Ritmik mashqlar nutq oqimini tekislaydi, takrorlanishlarni kamaytiradi. Asta, ritmik nutq, metronom bilan ishlash.

Dizartriya: Artikulyatsion-ritmik mashqlar tilni, lablarni, nafasni mashq qiladi.

Alaliyada: Ritmik-melodik mashqlar nutqni stimullashtiradi, so‘z zahirasini boyitadi.

5.2. Harakat buzilishlarida

DCP: Ritmik mashqlar koordinatsiyani yaxshilaydi, mushaklarni tarbiyalaydi, harakat stereotiplarini buzadi.

Giperaktivlik (DEHB): Ritmik faoliyat diqqatni jamlaydi, energiyani yo‘naltiradi, o‘z-o‘zini boshqarishni o‘rgatadi.

5.3. Autism spektrida

Ritmik mashqlar:

- Bashoratlanuvchanlik va strukturani ta‘minlaydi (autik bolalar bunga muhtoj)
- Sensorli integratsiyaga yordam beradi

- Stereotiplarni funktsional faoliyatga yo'naltiradi

VI. DIAGNOSTIKA VA BAHOLASH

6.1. Ritmik rivojlanish darajasini aniqlash

Metrik pulsatsiyani sezish:

- Bola doimiy metrik pulsatsiyani ushlab turishi mumkinmi? (qo'l chalish, oyoq bosish)

Ritmik naqshlarni reproduksiya qilish:

- Pedagog ritmni chalyapti, bola takrorlaydi. Nechta zarbli naqshni to'g'ri takrorlaydi?

Tempni farqlash:

- Ikki xil tempda chalishganda bola farqlay oladimi?

Ritmik xotira:

- Nечта zarbli ritmni eslab qolishi va keyin takrorlashi mumkin?

Ritmik ijodkorlik:

- O'z ritmini yarata oladimi? Turli xil ritmlar ixtiro qila oladimi?

Baholash mezonlari:

- Yuqori daraja: Barcha vazifalar to'g'ri, ijodiy yondashuv
- O'rta daraja: Asosiy vazifalar bajariladi, ba'zi xatolar
- Past daraja: Qiyinchiliklar, ko'p yordam kerak

VII. XULOSA

Ritmik sezgirlik - bolaning har tomonlama rivojlanishining muhim omili. Maktabgacha yoshda ritmik rivojlanish uchun senzitiv davr - bu imkoniyatni boy'ga chiqarish pedagogning mas'uliyati.

Ritmik sezgirlikni rivojlantirish kompleks, ko'p qirrali jarayon bo'lib, u zarb asboblari bilan ishlash, body percussion, vokal-ritmik mashqlar, musiqiy-ritmik harakatlar, vizual-ritmik materiallarni o'z ichiga oladi. Har bir yosh guruhining o'z xususiyatlari, imkoniyatlari, maqsadlari bor.

Rivojlangan ritmik sezgirlikka ega bo'lgan bola nafaqat yaxshi musiqiy qobiliyatlarga, balki rivojlangan nutqqa, yaxshi koordinatsiyaga, matematik fikrlash qobiliyatiga, maktabga tayyorgarlikka ega bo'ladi. Ritm - bu hayot ritmi, va ritmik sezgir bola hayotga ko'proq mos keladi, uyg'unlashadi.

Pedagog ritmik mashqlarni tizimli, qiziqarli, o'yinli shaklda olib borishi, har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishi, ijodiy yondashishi kerak. Ritmik tarbiya - bu jiddiy ish va quvnoq o'yinning go'zal uyg'unligi. Bu - musiqiy va umumiy rivojlanishning kuchli, universal vositasi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569

2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. *Scientific progress* 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. *Science and Education* 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. *Science and Education* 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. *Science and Education* 4 (7), 214-222
7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. *Science and Education* 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. *Scientific progress* 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. *Science and Education* 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. *Science and Education* 4 (7), 378-383
11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыке. *Scientific progress* 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. *Science and Education* 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. *Science and Education* 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. *Science and Education* 5 (11), 150-157
15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612
17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043

18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276
23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583
24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670
25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552
26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059
27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. *Вестник интегративной психологии*, 440-443 2 (1), 440-443
28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129
29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311
30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. *Science and Education* 4 (2), 1055-1062